

IDR

Institutul Diplomatic Român

www.idr.ro

POLICY PAPER

Seria Policy Paper
cuprinde texte bazate
pe surse publice.
Opiniile exprimate
reprezintă punctele
de vedere ale
autorilor.

Institutul Diplomatic Român

Policy Paper nr. 29 / 2021

România, Franța și flancul maritim
al NATO în Marea Neagră

George Vișan

ISSN 2285 – 8938
ISSN-L 2285 – 8938

București 2021

România, Franța și flancul maritim al NATO în Marea Neagră

Rezumat:

Scopul acestui studiu este să analizeze impactul programului românesc de achiziție de corvete multirol asupra relațiilor româno-franceze și să formuleze o soluție alternativă de realizare a acestui program de înzestrare. Această analiză a fost influențată de semnarea la 15 septembrie 2021 a acordului AUKUS dintre SUA, Marea Britanie și Australia în privința securității și apărării în regiunea Indo-Pacificului. Acest acord a afectat negativ relațiile dintre membri AUKUS și Franța, care s-a considerat lezată și ignorată în ciuda unor interese semnificative în regiune. Studiul prezintă succint viziunea Parisului privind securitatea europeană, interesul francez pentru flancul estic, evaluează evoluțiile navale de pe flancul estic, prezintă evoluția programului românesc de corvete multirol și propune o potențială soluție care să valorifice din punct de vedere militar parteneriatul strategic româno-francez.

Introducere

Criza din relațiile transatlantice declanșată de încheierea acordului AUKUS între SUA, Marea Britanie și Australia aduce în discuție și situația navală din Marea Neagră, cu impact direct asupra politicii externe și de apărare românești. Deși Bucureștiul nu se află în situația Canberrei, în sensul că a denunțat un contract deja atribuit și semnat, România și Franța au încheiat un parteneriat strategic. În domeniul economic acest parteneriat este, în linii mari, o poveste de succes, în domeniul militar însă parteneriatul nu s-a concretizat, în ciuda unei cooperări strânse. Asemănarea cu Australia constă în existența unui program militar maritim în care este implicată compania franceză de stat Naval Group, dar care încă nu s-a concretizat, și relația foarte strânsă în domeniile apărării și securității naționale a României cu Statele Unite ale Americii.

Franța și autonomia strategică europeană

Parisul, prin vocea președintelui Emmanuel Macron, propune autonomia strategică a UE. Autonomia strategică a UE ar însemna, în viziunea Elisée-ului, reducerea dependenței de garanțiile de securitate americane prin sporirea capabilităților militare europene și consolidarea relațiilor transatlantice prin creșterea ponderii militare în parteneriatul cu Washingtonul. Această autonomie strategică ar trebui să garanteze libertatea de manevră a Europei într-un sistem internațional dominat din ce în ce mai mult de SUA și R P. Chineză.

„Cred că (..) un pas înainte este o Europă politică și puternică... Pentru că eu nu cred că Europa diminuează vocea Franței în lume; Franța are propria sa abordare, propria sa istorie, propria sa

viziune privind relațiile internaționale, dar acționează mult mai eficient prin intermediul Europei. Cred, chiar, că acesta este singurul mod prin care putem să ne comunicăm valorile, să ne facem vocea auzită, să prevenim apariția duopolului sino-american, să împiedicăm dislocările și reapariția puterilor regionale ostile.”¹

Emmanuel Macron dorește, de asemenea, reluarea dialogului cu Rusia² în perspectiva contrabalansării puterii chineze.³ Există temerea la Paris că Moscova ar putea forma o coaliție cu Beijingul.⁴ Rezultatele deschiderii la dialog a Franței către Rusia sunt în general neconcludente.⁵ La Washington, Varșovia și în țările baltice autonomia strategică europeană propusă de Franța nu este privită ca fiind oportună pentru că se suspectează că ar slăbi astfel contribuția statelor europene la NATO, care și așa este mică, iar „garanțiile de securitate” europene nu vor avea aceeași pondere pe termen mediu și lung cu cele americane.

Tranzacțiile de armament ocupă un loc specific în politica externă franceză. Pe de o parte au o componentă economică evidentă, pe de altă parte promovează interesele de politică de securitate și de apărare ale Franței. Statele care achiziționează armament din Franța, dacă provin din regiuni cheie și ponderea contractelor este ridicată, devin parteneri privilegiați ai Parisului. Afaceri precum vânzarea de avioane multirol *Rafale* și submarine *Scorpène* în India, selectarea Naval Group drept furnizor pentru programul de submarine al Australiei, furnizare de corvete *Gowind* Malaeziei, toate aceste programe militare fac parte din politica Parisului privind regiunea Indo-Pacificului. În contrapartidă, aceste contracte militare demonstrează relevanța Franței ca actor și furnizor de securitate la nivel global.

O problema a viziunii strategice franceze pentru statele membre NATO și UE aflate pe flancul estic sunt relațiile cu Rusia. Franța dorește o reluare a dialogului cu Moscova, astfel încât să fie evitată o posibilă alianță sino- rusă. Problema cu această viziune este că validează narațiunea strategică a

¹ *Le grand continent*, „The Macron Doctrine”, 16 noiembrie 2020, <https://geopolitique.eu/en/macron-grand-continent/>.

² *Atlantic Council*, „Transcript: President Macron on his vision for Europe and the future of transatlantic relations”, 4 februarie 2021, <https://www.atlanticcouncil.org/news/transcripts/transcript-president-macron-on-his-vision-for-europe-and-the-future-of-transatlantic-relations/>.

³ *The Economist*, „Emmanuel Macron in his own words”, 7 noiembrie 2019, <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-in-his-own-words-english>.

⁴ Alexander Gabuev, „As Russia and China Draw Closer, Europe Watches With Foreboding”, *Carnegie Moscow Center*, 19 martie 2021, <https://carnegiemoscow.org/commentary/84135>.

⁵ *Reuters*, „A year after Russia reset, France sees no concrete results: minister”, 2 iulie 2020, <https://www.reuters.com/article/us-france-russia-idUSKBN2431AI>.

Kremlinului care „amenință” voalat cu o alianță anti-occidentală cu Beijingul dacă relațiile cu SUA și statele europene nu se îmbunătățesc.⁶

Un alt punct de divergență al Franței cu statele de pe flancul estic este prioritizarea amenințărilor cu care se confruntă Europa. Combaterea terorismului de factură islamică este prioritară pe agenda de securitate a Parisului, în detrimentul amenințărilor convenționale. Statele de pe flancul estic au dat dovadă de flexibilitate și au acomodat politica externă franceză, trimitând forțe în sprijinul intervenției Franței din Mali. România a trimis inițial un detașament de elicoptere⁷ și apoi un detașament de forțe speciale⁸, în timp ce Lituania a contribuit, la rândul ei, tot cu un detașament de forțe speciale.⁹

Prezența militară franceză pe flancul estic nu este la fel de numeroasă precum cea americană și este distribuită în principal în statele baltice. Totuși, Franța a fost printre primele state care au trimis nave militare în Marea Neagră după izbucnirea crizei din Ucraina.¹⁰ O contribuție importantă la descurajarea vreunei agresiuni împotriva NATO a fost desfășurarea navei de cercetare electronică *Dupuy de Lôme* în Marea Neagră¹¹, această culegând informații relevante pentru alianță în privința prezenței militare ruse din Crimeea. De asemenea, Franța asigură avioane de patrulare maritimă¹² și de vânătoare pentru a executa misiuni în regiune.¹³ Interesul Franței pentru evoluțiile militare și de securitate din regiunea Mării Negre rămâne unul ridicat. Acest interes trebuie interpretat și din perspectiva evoluțiilor de securitate din estul Mării Mediterane, între Paris și Ankara existând o

⁶ Artiom Lukin, „China and Russia’s sky-high strategy”, *East Asia Forum*, 28 august 2019, <https://www.eastasiaforum.org/2019/08/28/china-and-russias-sky-high-strategy/>.

⁷ Victor Cozmei, „Militarii români din Mali au executat cu elicopterul o misiune de evacuare medicală pe timp de noapte”, *Hotnews*, 20 iulie 2020, <https://www.hotnews.ro/stiri-defense-24183402-militari-romani-mali-medevac-elicopter-iar-330.htm>.

⁸ *Defense Romania*, „Militarii români din forțele speciale, misiune sub comanda Franței împotriva terorismului. Ministrul Ciucă a discutat cu omologul său francez”, 13 iulie 2021, https://www.defenseromania.ro/militarii-romani-din-fortele-speciale-misiune-sub-comanda-frantei-impotriva-terorismului-ministrul-ciuca-a-discutat-cu-omologul-sau-francez_611790.html.

⁹ *LRT*, „Lithuanian special forces to deploy to Mali if political decision made – military chief”, 9 iunie 2021, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1428162/lithuanian-special-forces-to-deploy-to-mali-if-political-decision-made-military-chief>.

¹⁰ Laurent Lagneau, „La frégate Surcouf envoyée en mer Noire”, *Zone Militaire*, 31 mai 2014, <http://www.opex360.com/2014/05/31/la-fregate-surcouf-envoyee-en-mer-noire/>.

¹¹ Vincent Groizeleau, „Le Dupuy de Lôme en mer Noire”, *Mer et Marine*, 22 aprilie 2014, <https://www.meretmarine.com/fr/content/le-dupuy-de-lome-en-mer-noire>.

¹² L. Lagneau, „L’aviation russe intercepte un Atlantique 2 de la Marine nationale en le confondant avec un avion italien”, *Zone Militaire*, 19 august 2020, <http://www.opex360.com/2020/08/19/laviation-russe-intercepte-un-atlantique-2-de-la-marine-nationale-en-le-confondant-avec-un-avion-italien/>.

¹³ L. Lagneau, „Mer Noire: Des Mirage 2000 français interceptés à trois reprises par les forces aériennes russes”, *Zone Militaire*, 12 mai 2021, <http://www.opex360.com/2021/05/12/mer-noire-des-mirage-2000-francais-interceptes-a-trois-reprises-par-les-forces-aeriennes-russes/>.

serie de tensiuni generate de interesele divergente ale celor două state în Libia, Siria, în ceea ce privește exploatarea rezervelor de hidrocarburi din regiuni, precum și de implicarea Turciei în conflictul din Nagarno-Karabah, din Caucazul de sud.

Flancul estic optează în general pentru echipament militar american

În ceea ce privește alianții NATO de pe flancul estic, tentativele Franței de a pătrunde pe piața de armament locală din regiune nu au fost unele încununate de mari succese. În 2016, Polonia a anulat un contract în valoare de 3,2 miliarde euro pentru achiziția și producția a 50 de elicoptere de transport H225M *Caracal*, atribuit în 2015.¹⁴ Anularea s-a produs ca urmare a alternanței la putere de la Varșovia. În 2009, Franța și România au negociat o achiziție de rachete antiaeriane *VL MICA* în valoare de 300 milioane de euro. Situația economică de la acea vreme nu a permis însă realizarea acestei achiziții. În 2014 Airbus a ales România și IAR Ghimbav pentru mutarea liniei de producție de elicoptere H215 civile și militare. Vizita lui Emmanuel Macron în 2017 din România nu a adus cu ea vreo comandă industriei de apărare franceze.¹⁵

Anexarea Crimeei și războiul din Ucraina nu a adus oportunități noi pentru industria de apărare a Franței. Polonia, Bulgaria, România și Slovacia au preferat în general sisteme de armament americane, nu europene când a fost vorba de înlocuirea și îmbunătățirea unor capacități militare importante: aviație de vânătoare, sisteme de apărare antiaeriană și antibalistică sau sisteme de artilerie reactivă. Cele mai importante programe de armament ale Varșoviei și Bucureștiului presupun contracte cu mari furnizori de armament americani: Raytheon și Lockheed Martin. De exemplu, Polonia și România au cumpărat sisteme *Patriot* din SUA, în dauna unor sisteme europene similare oferite de MBDA, dar nu au fost singurele state europene care au avut această opțiune. Suedia, care se confruntă cu amenințări similare în regiunea baltică, dar care nu e membră NATO și oficial este neutră, a optat pentru sisteme americane *Patriot*.

Există și excepții în acest sens, dar nu sunt neapărat achiziții generoase din punct de vedere financiar. Cehia a achiziționat, în 2020, 52 de sisteme de artilerie Nexter *Caesar* din Franța pentru

¹⁴ *France 24*, „French fury as Poland ditches billion euro Airbus helicopter deal”, 11 Octombrie 2016, <https://www.france24.com/en/20161011-french-fury-airbus-poland-helicopter-deal-usa-eu>.

¹⁵ Ana Maria Touma, „Macron's Romania Visit Disappoints French Arms Firms”, *Balkan Insight*, 25 august 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macron-fails-to-boost-french-arms-sales-to-romania-08-25-2017>.

aproximativ 250 milioane euro¹⁶, România urmează să semneze un contract de 1,2 miliarde de euro pentru patru corvete multirol *Gowind*, Ungaria a cumpărat în 2018, 36 de elicoptere de la Airbus,¹⁷ iar în Balcanii de Vest, Croația s-a hotărât să achiziționeze avioane multirol *Rafale*, la mâna a doua, pentru un 1 miliard de euro.¹⁸ Spre comparație, numai România a achiziționat din SUA în ultimii 5 ani sisteme *Patriot* și *HIMARS* în valoare totală de aproximativ 5,4 miliarde de dolari.

Succesul american pe flancul estic în privința contractelor de apărare este explicat în principal de doi factori. În primul rând de prezența militară semnificativă a SUA în regiune care impune un nivel ridicat de interoperabilitate cu forțele americane. România și Polonia găzduiesc pe teritoriile lor elemente ale sistemului antibalistic *AEgis Ashore* și trupe americane care să descurajeze o potențială agresiune. În al doilea rând, ponderea garanțiilor de securitate americane în politica externă și de securitate a statelor de pe flancul estic este mai mare decât ceea ce pot oferi aliații europeni, inclusiv Franța. Washingtonul mai are și avantajul tehnic al sistemului de achiziții militare *Foreign Military Sales* (FMS) care nu are un echivalent în statele europene.

Rusia a înclinat balanța navală din Marea Neagră în favoarea sa

După anexarea Crimeei, Federația Rusă a lansat un program masiv de modernizare a Flotei Mării Negre. Inițial au fost comandate șase fregate purtătoare de rachete din clasa *Amiral Grigorovici* și șase submarine din clasa *Kilo* (Proiect 636.3 *Verșavianka*) pentru Flota Mării Negre.¹⁹ Conflictul de lungă durată din estul Ucrainei a afectat inițial livrarea a trei din cele șase fregate din clasa *Amiral Grigorovici*, Kievul refuzând să mai acorde licență de export pentru turbinele necesare echipării acestor nave²⁰, însă cele șase submarine de atac convenționale au fost livrate în timp record, în numai patru ani. Submarinele din clasa *Kilo* ale Flotei Mării Negre au primit botezul

¹⁶ *Defenseworld.net*, „Czech Republic to buy 52 Nexter Caesar Howitzers for \$249M”, 4 iunie 2020, <https://www.defenseworld.net/news/27132/Czech-Republic-to-buy-52-Nexter-Caesar-Howitzers-for-249M#.YWVimdpByUk>.

¹⁷ Nick Zazulia, „Airbus Helicopters Will Produce in Hungary Under New Agreement”, *Aviation Today*, 17 decembrie 2018, <https://www.aviationtoday.com/2018/12/17/airbus-helicopters-will-produce-hungary-new-agreement/>.

¹⁸ *France24*, „Croatia to buy 12 used Rafale fighter jets from France for €1 billion”, 28 mai 2021, <https://www.france24.com/en/europe/20210528-croatia-to-buy-12-used-rafale-fighter-jets-from-france-for-%E2%82%AC1-billion>.

¹⁹ *RIA Novosti*, „Russia to Spend \$2.4 Bln on Black Sea Fleet by 2020”, 6 mai 2014, http://en.ria.ru/military_news/20140506/189612391/Russia-to-Spend-24-Bln-on-Black-Sea-Fleet-by-2020.html.

²⁰ *TASS*, „Russian Shipyard submits proposals on completing construction of Project 11356 frigate”, 19 februarie 2021, <https://tass.com/defense/1258597>.

focului în Marea Mediterană, lansând rachete de croazieră *Kalibr* împotriva Daesh în timpul intervenției ruse din Siria, din 2015.

Kremlinul a suplinit pe termen scurt lipsa celor trei fregate din comanda de inițială de șase prin alocarea către Flota Mării Negre a unor corvete din clasa *Buyan-M*, echipate cu rachete *Kalibr* și relansarea producției de nave militare în șantierele din Crimeea, proaspăt re tehnologizate și modernizate. Dintre ultimele trei fregate din clasa *Amiral Grigorovici* două vor fi vândute Indiei, dar soarta celei de-a treia nu este clară în prezent urmând fie să fie vândută, fie să intre în componența Flotei Mării Negre.²¹

O particularitate a strategiei navale ruse constă în instalarea de rachete de croazieră *Kalibr* pe nave cu un deplasament relativ mic (500-800 t) și folosirea acestora în misiuni de control al mării (*sea control*). În Occident, rachetele de croazieră precum *Tomahawk TLAM* sau *MdCN* (*missile de croisière naval*) sunt instalate pe nave sensibil mai mari: fregate, distrugătoare purtătoare de rachete precum și submarine de atac nucleare. Abordarea rusă are însă legătură cu incapacitatea industriei navale ruse și resursele financiare puține ale statului pentru construcția de nave militare mari de suprafață (distrugătoare, crucișătoare, portavioane, nave de desant mari).

Fiabilitatea echipării unor nave relativ mici (nave purtătoare de rachete și corvete) cu rachete de croazieră a fost demonstrată în 2015 când Flotila Mării Caspice a lovit ținte ISIS din Siria cu rachete *Kalibr*.²² Desfășurarea unor nave mici echipate cu rachete de croazieră în Marea Neagră și în Marea Baltică reprezintă o amenințare directă pentru membri NATO din aceste regiuni, dar și pentru statele membre dincolo de aceste regiuni, rachetele *Kalibr* având o rază de acțiune declarată de 2.500 km.²³ Echiparea navelor și submarinelor ruse din Marea Neagră cu rachete de croazieră *Kalibr*, precum și de desfășurarea de sisteme antiacces sofisticate în Crimeea și de-a lungul coastelor ruse din regiune au răsturnat echilibrul de forțe în favoarea Moscovei.

Pe lângă racheta *Kalibr*, forțele navale ruse au dezvoltat și racheta antinavă hipersonică 3M22 *Zircon* (SS-N-33) care urmează să echipeze navele militare ruse începând cu anul 2022.²⁴ Această

²¹ Ibidem.

²² *News Central Asia*, „Putin’s Surprise – Caspian to Syria”, 8 octombrie 2015, <http://www.newscentralasia.net/2015/10/08/putins-surprise-caspian-to-syria/>.

²³ *Missile Threat CSIS Missile Defense Project*, „3M14 Kalibr (SS-N-30A)” <https://missilethreat.csis.org/missile/ss-n-30a/>.

²⁴ *Associated Press*, „Russia test-fires new hypersonic missile from submarine”, 4 octombrie 2022, <https://apnews.com/article/business-europe-russia-vladimir-putin-navy-a941853d791d8b57cc1a2bc39e9d4df4>.

rachetă va echipa inițial crucișătoarele de bălălie din clasa *Kirov*, precum și fregatele din clasa *Amiral Grigorovici* și corvetele purtătoare de rachete din clasa *Karakurt*. Crucișătorul *Moskva*, nava amiral a Flotei Mării Negre, ar putea fi re-echipată cu acest tip de rachetă cu ocazia unei reparații capitale.

Până la desfășurarea rachetei 3M22 *Zircon*, însă, Rusia dispune de mijloace antinavă performante precum rachetele 3M80 *Moskit* și 3M55 *Oniks*, care pot fi lansate de către diferite platforme (sisteme de apărare de coastă, avioane de luptă, nave militare și submarine). Prezența acestor sisteme în Marea Neagră și instalarea acestora pe platforme competitive sau similare cu cele ale NATO reprezintă un avantaj pentru Kremlin în regiune.

Cursa navală din Marea Neagră

Acțiunile Rusiei în Marea Neagră au declanșat o adevărată cursă navală în regiune, fiecare stat limitrof care deține forțe navale încercând să le modernizeze și să le sporească capacitatea de luptă. Caracteristicile acestei curse navele sunt investițiile în construcțiile de nave noi precum și dezvoltarea și desfășurarea de rachete antinavă ce pot fi lansate de pe nave, de la sol și din aer.

Descoperirea unor importante rezerve de hidrocarburi în Marea Neagră în ultimul deceniu a sporit importanța strategică a Mării Negre. Necesitatea de a patrula, supraveghea și culege informații din zona litorală și zona economică exclusivă a crescut la rândul ei. În general navele militare care se pretează la tipul acesta de misiuni sunt corvetele. Cum România ar trebui să înceapă în curând exploatarea resurselor de hidrocarburi din zona economică exclusivă, achiziția de nave militare noi, a căror misiune este să protejeze această zonă de potențiale interferențe și agresiuni, reprezintă o decizie înțeleaptă.

Turcia și-a dezvoltat un program naval propriu având ca baza de plecare corveta multirol *Milgem*, care s-a transformat între timp clasa de corvete *Ada*. Această clasă de nave militare de suprafață echipează deja marina turca și a fost achiziționată de Ucraina și Pakistan. Clasa *Ada* și experiența câștigată în realizarea acesteia stă la baza programului de fregate multirol *Istanbul*.²⁵ Corvetele din clasa *Ada* și fregatele din clasa *Istanbul* vor înlocui pe termen lung navele de suprafață turce de producție străină care echipează flota turcă în prezent.

²⁵ Tayfun Ozberk, „Turkey Launches The Lead Ship Of I-Class Frigates “Istanbul””, *Naval News*, 23 ianuarie 2021, <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/01/turkey-launches-the-lead-ship-of-i-class-frigates-istanbul/>.

Pe lângă nave militare, industria turcă a început să realizeze și armament naval sofisticat precum rachete de croazieră antinavă. Astfel, urmează să intre în serviciul operațional racheta antinavă *ATMACA*²⁶ și racheta de croazieră *SOM*²⁷, destinată avioanelor de luptă. Ankara dorește să nu depindă de furnizori străini, deși colaborează în domeniul construcțiilor navale cu firme repute din Germania și Spania.

Anexarea peninsulei Crimeei a însemnat și pierderea unui număr însemnat de nave și baze navale de către Ucraina. Marina militară ucraineană a fost categoria de forțe cea mai afectată de conflictul cu Moscova. Înainte de agresiunea rusă, Ucraina avea un program de construcție de corvete multirol, care însă a trebuit abandonat din cauza conflictului din estul țării.

Kievul se află în prin proces de reconstruire a marinei militare și dorește realizarea unei *mosquito navy*²⁸, adică a unei forțe navale relativ mici, dar cu o putere mare de lovire, care să descurajeze agresorii și să protejeze interesele ucrainene în largul coastelor și în zona economică exclusivă. Noua marină militară ucraineană beneficiază de sprijinul material și logistic al SUA și al Marii Britanii. Washingtonul a donat nave de patrulare Ucrainei, iar Londra antrenează marinarii ucraineni. În paralel, Kievul urmărește achiziția de nave purtătoare de rachete (*fast attack craft*) din Marea Britanie, care să fie apoi construite în șantierele ucrainene.²⁹ Parteneriatul militar semnat cu Turcia, presupune și achiziția de corvete multirol din clasa *Ada*. Ucraina a anunțat recent reluarea lucrărilor la prima navă din clasa de corvete multirol *Volodimir Veliki* și echiparea acesteia cu sisteme similare cu cele ale unei fregate. S-ar putea însă ca planurile Kievul în privința refacerii marinei militare să se dovedească mult prea ambițioase în contextul războiului din estul țării și al pandemiei de COVID-19.

Un program naval ucrainean promițător și în același timp simptomatic pentru instabilitatea regională din Marea Neagră este cel dedicat producerii pe plan local a unor rachete antinavă pentru protecția coastelor Ucrainei și echiparea cu acestea navelor sale militare. Racheta antinavă *P-360*

²⁶ T. Ozberk, „SINKEX: Watch Turkey’s Anti-Ship Missile Atmaca Sink A Ship In Final Test”, *Naval News*, 20 iunie 2021, <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/06/sinkex-watch-turkeys-anti-ship-missile-atmaca-sink-a-ship-in-final-test/>.

²⁷ *Airforce Technology*, „SOM Air-to-Surface Cruise Missile”, <https://www.airforce-technology.com/projects/som-air-to-surface-cruise-missile/>.

²⁸ Ihor Kabanenko, „Ukraine’s New Naval Doctrine: A Revision of the Mosquito Fleet Strategy or Bureaucratic Inconsistency?”, *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 18, Nr. 84, 25 mai 2021, <https://jamestown.org/program/ukraines-new-naval-doctrine-a-revision-of-the-mosquito-fleet-strategy-or-bureaucratic-inconsistency/>.

²⁹ Nathan Gain, „New Details Emerge On UK-Built FACM Vessels For Ukraine”, *Naval News*, 10 martie 2021, <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/03/new-details-emerge-on-uk-built-facm-vessels-for-ukraine/>.

Neptun a fost testată cu succes în 2020³⁰ și a intrat în dotarea forțelor navale ucrainene în 2021, sub forma unui sistem de apărare de coastă.³¹

Bulgaria a încercat în 2007-2008 să achiziționeze corvete *Gowind* din Franța în cadrul unui acord interguvernamental, însă a trebuit să renunțe la acest program militar din cauza crizei economice și financiare.³² Criza din Ucraina și vechimea navelor care echipează marina bulgară au dus la declanșarea unui program de echipare cu nave moderne. În urma unui proces de achiziție competitiv, compania germană *Lürssen* a fost selectată să construiască două nave de patrulare multirol (corvete) într-un șantier bulgar.

România a ales Franța drept furnizor naval

Confruntată cu agresivitatea Rusiei în regiunea Mării Negre, România a decis în 2016 să-și modernizeze capacitățile navale prin achiziționarea de patru corvete multirol și modernizarea fregatelor *Tip 22* aflate în serviciul activ al Forțelor Navale Române.³³ În noiembrie 2016 cabinetul Cioloș a decis achiziționarea celor patru corvete prin încredințare directă³⁴ dar în 2017, în urma alternanței la putere, cabinetul Grindeanu a decis anularea achiziției inițiale și reluarea acesteia sub forma unui proces competitiv.³⁵ Condiția fundamentală pusă de statul român atât în cadrul procedurii de atribuire directă, cât și în cea competitivă a fost construirea celor patru nave și modernizarea celor două fregate *Tip 22* într-un șantier din România.

Interesul României, așa cum este definit în documentele de fundamentare a ambelor proceduri de achiziție, este crearea unei capacități industriale care să permită producerea și întreținerea acestor nave pe teritoriul național.³⁶ Din punct de vedere economic, impactul acestui program este unul

³⁰ *National Security and Defense Council of Ukraine*, „Ukrainian missile program: Successful tests of the “Neptune” cruise missile system were held”, 2 aprilie 2020.

³¹ N. Gain, „Ukraine Ordered A First Batch Of Neptune Anti-Ship Missile Systems”, *Naval News*, 5 ianuarie 2021, <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/01/ukraine-ordered-a-first-batch-of-neptune-anti-ship-missile-systems/>.

³² Vladimiri Petrov, „Bulgaria To Buy Two Gowind Corvettes Worth Total 350 Mln Euro from France – Paper”, *SeeNews*, 7 iulie 2008, <https://seenews.com/news/bulgaria-to-buy-two-gowind-corvettes-worth-total-350-mln-euro-from-france-paper-231558>.

³³ *Digi24*, „Ministrul Apărării: Pregătim achiziția de corvete multirol”, 23 octombrie 2016, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/ministrul-apararii-pregatim-achizitia-de-corvete-multirol-594335>.

³⁴ *Ministerul Apărării Naționale*, „Comunicat Nr. 342”, 10 decembrie 2016, <https://www.mapn.ro/cpresa/15328-precizari-m.ap.n>.

³⁵ *Ministerul Apărării Naționale*, „Comunicat, Nr. 76”, 13 martie 2017, <http://www.mapn.ro/cpresa/15410-Comunicat-de-pres%C4%83>.

³⁶ Guvernul României, „Hotărâre nr. 906 din 29 noiembrie 2016 privind aprobarea circumstanțelor și a procedurii specifice aferente programului strategic de înzestrare "Corvetă multifuncțională", <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/184948>. Guvernul României, „ Hotărârea nr. 48/2018 privind

semnificativ pentru revigorarea construcției de nave militare în țară. România nu a mai comandat construcția de nave militare într-un șantier local de aproape 25 de ani iar nave de luptă nu au mai fost achiziționate de aproape 20 de ani.

Procedura de achiziție a demarat în 2018 și s-a încheiat în iulie 2019.³⁷ Inițial cinci companii și-au manifestat interesul pentru programul corvetă multurol, dar numai trei s-au calificat pentru etapa finală de selecție a procesului de achiziție: Fincantieri (Italia) cu șantierele sale din Tulcea și Brăila, Damen (Olanda) prin șantierul de la Galați și pe urmă și cu cel de la Mangalia, unde este administrator, iar Naval Group prin asocierea cu Șantierul Naval Constanța. După o procedură de achiziție îndelungată și marcată de o serie de contestații și controverse, câștigător a fost declarată asocierea dintre Șantierul Naval Constanța (SNC) și Naval Group. Anunțul de atribuire a fost făcut în data de 13 iulie 2019, dar contractul nu a putut fi semnat din cauza contestațiilor din justiție lansate de următorul clasat, Damen Galați. Substanța contestațiilor lansate de compania Damen Galați a fost soluționată în justiție³⁸, pe rolul instanțelor din România mai aflându-se două recursuri și o excepție de neconstituționalitate.³⁹

Din informațiile disponibile public în acest moment se conturează imaginea unui blocaj între autoritatea contractantă, în cazul de față Ministerul Apărării Naționale, și câștigătorul licitației, asocierea dintre Naval Group și SNC. Conform MAPN, acesta este pregătit să semneze contractul cu Naval Group și partenerul său român în orice moment.⁴⁰

Naval Group și SNC au precizat că se află într-un „proces de clarificare” cu MAPN și Romtehnica, compania de stat prin care s-a derulat procesul de achiziție, asocierea „actualizându-și în mod

aprobarea circumstanțelor și a procedurii specifice aferente Programului de înzestrare esențial "Corvetă multifuncțională", <https://lege5.ro/gratuit/gi3tamjsgq3q/hotararea-nr-48-2018-privind-aprobarea-circumstantelor-si-a-procedurii-specifice-aferente-programului-de-inzestrare-esential-corveta-multifunctionala>.

³⁷ Cristian Pantazi, „Naval Group, declarată câștigătoare a contractului pentru corvetele militare”, G4Media, 2 iulie 2019, <https://www.g4media.ro/breaking-naval-group-declarata-castigatoare-a-contractului-pentru-corvetele-militare.html>.

³⁸ Ministerul Apărării Naționale, „Informației de presă”, 14 iulie 2020, https://www.mapn.ro/cpresa/16684_informa%C8%9Bie-de-presa.

³⁹ Disponibilitatea MAPN de a semna contractul cu asocierea dintre Naval Group și SNC demonstrează impactul redus al acestor demersuri legale asupra încheierii procedurii.

⁴⁰ Alexandru Stănescu, „MAPN își exprimă „în mod ferm disponibilitatea de semnare” a acordului-cadru pentru cele patru corvete Gowind 2500 cu compania franceză Naval Group, implicată recent în criza submarinelor”, G4Media, <https://www.g4media.ro/exclusiv-mapn-isi-exprima-in-mod-ferm-disponibilitatea-de-semnare-a-acordului-cadru-pentru-cele-patru-corvete-gowind-2500-cu-compania-franceza-naval-group-implicata-recent-in-criza.html>.

repetat oferta” pentru a lua în considerare „întârzierile generate de chemările în justiție făcute de către competitori”.⁴¹

Contestarea în justiție a rezultatului procesului de achiziție a întârziat semnarea contractului și pe cale de consecință oferta cu care asocierea Naval Group-SNC trebuie să-și actualizeze oferta pentru a ține pasul cu prețurile globale ale materiilor prime precum și a sistemelor electronice și de armament ce vor fi integrate pe nave. În mod evident, aceste costuri au crescut mai ales în ultimii doi ani, ca urmare a efectelor economice a pandemiei COVID-19.

Ratarea semnării acestui contract ar genera tensiuni inutile în cadrul relațiilor bilaterale româno-franceze și ar pune sub semnul întrebării parteneriatul strategic. Programul de achiziție al corvetelor multirol a trecut deja printr-o anchetă a DNA⁴², iar procesul prin care a fost atribuit către asocierea Naval Group-SNC a fost confirmat de instanțe ca fiind unul corect.⁴³ Imposibilitatea semnării contractului nu poate fi, deci, pusă pe seama vreunei piedici de factură juridică. În cazul programului de înzestrare corvetă multirol interesele României și Franței, coincid: Bucureștiul are nevoie de nave noi, iar Parisul dorește încheierea unui contract de apărare cu un aliat de pe flancul estic. Din punct de vedere politic, România ar avea de câștigat, sporind interesul Franței pentru zona Mării Negre, Parisul devenind astfel mai sensibil la temerile Bucureștiului privind evoluțiile de securitate din această regiune.

Concluzii:

- Între statele de pe flancul estic și Franța există diferențe de abordare în ceea ce privește atât ideea autonomiei strategice europene, cât și referitor la relațiile cu Rusia. Acest aspect influențează politicile de apărare națională și de securitate ale statelor din regiunea Mării Negre și din Centrul Europei;
- Prezența militară americană semnificativă pe flancul estic influențează politicile de înzestrare ale membrilor NATO de pe flancul estic. Nevoia de interoperabilitate sporită cu

⁴¹ Florin Jipa, „Unde s-a împotmolit contractul pentru achiziția celor patru corvete. Poziția MAPN și Naval Group”, *Monitorul Apărării*, 26 iulie 2021, <https://monitorulapararii.ro/unde-s-a-impotmolit-contractul-pentru-achizitia-celor-patru-corvete-pozitia-mapn-si-naval-group-1-38006>.

⁴² Petru Zoltan, „Departamentul pentru Armamente a tergiversat semnarea contractului pentru corvete”, *Newsweek România*, 12 mai 2020, <https://newsweek.ro/investigatii/exclusiv-dna-departamentul-pentru-armamente-a-tergiversat-semnarea-contractului-pentru-corvete>.

⁴³ Eusebi Manolache, „Compania Damen pierde definitiv procesul cu MAPN în care contesta licitația privind corvetele multifuncționale”, *Agerpres*, 14 iulie 2020, <https://www.agerpres.ro/justitie/2020/07/14/compania-damen-pierde-definitiv-procesul-cu-mapn-in-care-contesta-licitatia-privind-corvetele-multifunctionale--539836>.

forțele americane și sistemul de achiziții militare american, oferă furnizorilor de armament din SUA un avantaj competitiv în raport cu cei europeni;

- Programul susținut de înarmare și modernizare militară a Federației Ruse a înclinat echilibrul naval din Marea Neagră în favoarea acesteia;
- Acțiunile agresive ale Rusiei în Marea Neagră au generat o cursă a înarmărilor în domeniul naval în regiune, caracterizată prin comandarea și construcția de nave militare noi, precum și de dezvoltarea și desfășurarea de rachete anti-navă performante;
- Cursa navală din Marea Neagră este parțial alimentată și de descoperirile de hidrocarburi;
- În această cursă, România a început să rămână în urmă din cauza întârzierii programului de înzestrare cu corvete multirol. De asemenea, această întârziere riscă să decedibilizeze Bucureștiul ca furnizor de securitate în regiunea Mării Negre atât în ochii adversarilor, cât și în fața aliaților săi;
- Întârzierea acestui program militar de achiziții afectează dimensiunea militară a parteneriatului strategic dintre Franța și România;

Recomandări:

Dacă clasa de corvete multirol *Gowind* este considerată de MAPN și de Forțele Navale Române ca fiind soluția optimă pentru recapitalizarea *Divizionului 50 Corvete* cu mijloace de luptă moderne, iar guvernul dorește fructificarea parteneriatului strategic cu Franța în domeniul apărării, atunci este momentul unor decizii îndrăznețe și curajoase. Dacă contractul nu poate fi semnat în condițiile date, există soluția unei achiziții prin contract interguvernamental.

O potențială soluție la actuală situație ar fi, deci, anularea procedurii competitive, iar discuțiile între cele două guverne ar trebui inițiate în vederea negocierii unui nou contract, la nivel interguvernamental. Există precedente în acest sens la nivel internațional, cel mai bun exemplu fiind programul indian *MMRCA* de înzestrare cu 126 de avioane multirol lansat în 2010⁴⁴ și estimat la cel puțin 10 miliarde de dolari SUA, chiar 20 de miliarde de dolari dacă India și-ar fi exercitat opțiunea de a achiziționa 74 de avioane suplimentar. Compania franceză Dassault cu avionul multirol *Rafale* au fost declarate câștigătoare în urma unui licitații internaționale dar contractul nu a putut fi semnat din cauza unor probleme de factură birocratică apărute între compania franceză

⁴⁴ *Aviation & Aerospace*, „MRCA RFP: India floats its biggest-ever global tender for jet fightersnews”, 28 august 2007, https://www.domain-b.com/aero/20070828_mrca_rfp.htm.

și statul indian.⁴⁵ Achiziția a trebuit anulată, dar aceasta a fost realizată parțial prin cumpărarea de 36 de avioane *Rafale* prin intermediul unui contract cu guvernul francez.⁴⁶

Condiția construirii navelor într-un șantier românesc trebuie să rămână fundamentală oricărei înțelegeri pentru a facilita dezvoltarea industriei navale din România și pentru a asigura transferul de tehnologie de vârf către aceasta. Dacă programul inițial de achiziție presupunea construirea a patru nave în șapte ani, acesta ar trebui amendat și propusă construirea a șase nave în zece ani. Schimbarea este necesară din cauză a trei factori. În primul rând *Divizionul 50 Corvete* a avut în componența sa șase nave – inițial patru corvete din clasa *Tetal I* și două din clasa *Tetal II*. Apoi, după retragerea a două dintre navele *Tetal I* au fost introduse în componență două vedete torpiloare mari. Un număr mai mare de nave achiziționate are un impact pozitiv asupra numărului de nave disponibile operațional și care pot fi desfășurate de exemplu în afara regiunii Mării Negre. De asemenea, cantitatea reprezintă o calitate în sine – șase nave pot acoperi o zonă mai mare, iar capacitățile divizionului de corvete vor crește cantitativ, nu numai calitativ.

Un număr de șase corvete ar „egala” cele șase submarine rusești din clasa Kilo alocate Flotei Mării Negre începând cu 2014. Misiunea principală a *Divizionului 50 Corvete* este lupta antisubmarin, iar re-echiparea acestuia cu nave moderne și sofisticate ar spori capacitățile de luptă împotriva submarinelor în Marea Neagră. Ar reprezenta, astfel, un mesaj politico-militar important pe care România l-ar da în regiune.

În al doilea rând, principalele unități ale Forțelor Navale Române, *Flotila 56 Fregate* și *Divizionul 50 Corvete*, sunt echipate cu nave vechi, aflate la sfârșitul vieții operaționale. În cazul flotilei de fregate, echiparea cu nave de luptă este neomogenă, situație care are un impact asupra capacităților acestei unități. Documentele de fundamentare a achiziției corvetelor multirol notează faptul că navele aflate acum în dotarea divizionului de corvete sunt uzate moral și tehnic, iar armamentul lor de origine sovietică nu este la standardele NATO, având un grad scăzut de interoperabilitate cu aliații noștri. O achiziție care ar implica șase nave militare noi, la pachet cu modernizarea celor două fregate *Tip 22*, ar reprezenta o recapitalizare semnificativă a capacităților forțelor navale.

⁴⁵ Vivek Raghuvanshi, „Analysts: India's Fighter Buy Cancellation Hurts Industry, Air Force”, *Defense News*, 9 august 2015, <https://www.defensenews.com/air/2015/08/09/analysts-india-s-fighter-buy-cancellation-hurts-industry-air-force/>.

⁴⁶ *France 24*, „La France va fournir à la Grèce trois frégates, renforçant un "partenariat stratégique"”, 28 septembrie 2021, <https://www.france24.com/fr/europe/20210928-la-france-va-fournir-%C3%A0-la-gr%C3%A8ce-trois-fr%C3%A9gates-renfor%C3%A7ant-un-partenariat-strat%C3%A9gique>.

Navele *Divizionului 50 Corvete* ar putea prelua pe termen scurt o parte din misiunile *Flotilei 56 Fregate*.

În al treilea rând, construirea a șase nave ar recredibiliza programul de achiziție al corvetelor atât din punct de vedere al descurajării amenințărilor care s-au multiplicat începând cu perioada 2016-2017, dar și din punct de vedere public. Anularea din 2017, dublată de contestările în justiție și intervențiile din media au decredibilizat acest program de înzestrare atât în ochii publicului românesc, cât și în cei ai partenerilor noștri. Dacă programul de înzestrare ar fi evoluat fără perturbări majore, prima navă ar fi fost în probe sau în serviciul activ al Forțelor Navale, iar a doua navă pusă pe chilă și aflată într-un stadiu avansat de construcție. Un angajament pe zece ani și șase nave în loc de patru ar fi mult mai realist în momentul de față, decât patru nave în șapte ani.

Un contract interguvernamental ar fi benefic și din punct de vedere al compensațiilor și al transferului de tehnologie, acestea fiind garantate de relația între cele două state. Condiția modernizării celor două fregate *Tip 22* ar trebui retrasă din pachetul de compensare cerut de autoritățile române și ar trebui inițiat un program separat. Astfel, transferul tehnologic către industria de apărare și civilă românească va fi mai consistent de pe urma acestui program. În loc ca resursele alocate prin programul de compensare să fie concentrate asupra unor nave de suprafață aflate la sfârșitul vieții operaționale, acestea ar putea fi utilizate pentru însușirea unor tehnologii și capacități industriale utile pentru viitorul industriei de apărare românești. Fregatele pot fi modernizate cu sisteme electronice și de armament similare cu cele ce vor fi prezente și pe corvetele multirol. Având în vedere vârsta acestor nave (în medie 35 de ani) modernizarea ar trebui să fie una limitată, de sfârșit de carieră, dublată bineînțeles, de propriul program de offset.

În fine, acordul guvernamental ar trebui completat de achiziționarea din Franța a unei fregate FDI, din clasa *Belhara*, similară cu cele achiziționate de curând de Grecia.⁴⁷ Această achiziție se impune din cauza vechimii fregatei *Mărășești* și ca prim pas pentru recapitalizarea *Flotilei 56 Fregate*. O fregată din clasa *Belhara* și cele două fregate *Tip 22* ar putea crește considerabil capacitățile flotilei de fregate din punct de vedere al interoperabilității cu NATO cât și al puterii de foc. Din cauza vechimii, modernizarea fregatei *Mărășești* nu este practică, autoritățile militare fiind

⁴⁷ *Naval Technology*, „FTI Medium-Size Frigates”, <https://www.naval-technology.com/projects/fti-medium-size-frigates/>.

conștiente încă din 2015 că nava ar trebui retrasă din serviciul activ.⁴⁸ Pentru a urgenta achiziția, Bucureștiul ar trebui să negocieze cu Parisul preluarea uneia dintre navele deja comandate de marina franceză. Soluția aceasta a fost adoptată de către Egipt, în momentul achiziționării unei fregate *FREMM* din Franța la pachet cu 24 de avioane Rafale în anul 2015. Pentru a îndeplini termenul de livrare foarte strâns cerut de Cairo, Parisul a pus la dispoziția marinei egiptene fregata *Normandie*, aflată în curs de armare și intrare în serviciu activ al marinei militare franceze.⁴⁹

⁴⁸ Richard Scott, „Romania looks to revive Type 22 frigate upgrade programme”, *IHS Jane's Defence Weekly*, 5 februarie 2015, <http://www.janes.com/article/48556/romania-looks-to-revive-type-22-frigate-upgrade-programme>.

⁴⁹ *Ministère des Armées-Marine Nationale*, „Cession de la FREMM Normandie à l'Égypte”, 13 februarie 2015, <https://www.defense.gouv.fr/marine/a-la-une/cession-de-la-fremm-normandie-a-l-egypte>.

IDR

Institutul Diplomatic Român

Bd. Primăverii nr. 17, sector 1, București, cod poștal 011972

E-mail: idr@idr.ro

Tel: +40 21 233.99.55

Fax:+40 21 233.99.77